

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
ESTONIAN CHAMBER OF PEOPLE WITH DISABILITIES

Sotsiaalministeerium

15.03.2024 nr 15

info@sm.ee

Ettepanekud seoses puude mõiste ja PISTS alusel makstava toetuse eesmärgi ja termini sõnastamisega ning arvamus PISTS ja SHS muudatustega seondult

Puude mõiste

PISTS § 2 lg 1 kohaselt on puue inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel.

Ebaselge on, kas kehtiv PISTS-s toodud puude mõiste on vastavuses ÜRO Puuetega Inimeste Konventsioonis toodud puude määratlusega¹. Ka Sotsiaalministeeriumi töögrupis jõuti juba 2019 aastal järeldusele, et *PISTS-is ja VõrdKS-is sätestatud mõiste ei ole täielikult kooskõlas konventsioonis esitatud mõistega, jäädes kitsamaks. Konventsiooniga kooskõlas olevaks saab lugeda määratlust inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotuse või kõrvalekalde kohta, kuid mõiste erinevus tuleb sisse PISTS-is kasutatud sõna „tõkestab” ja konventsioonis kasutatud sõnade „võib tõkestada” vahel, sätestades puude mõiste PISTS-is kitsamalt kui konventsioonis ja piirates sellega ka riigisiseses õiguses konventsiooni kohaldumist puudega inimestele konventsiooni mõistes. Sõnad „võib tõkestada” viitavad sellele, et piisab, kui on olemas võimalus, et mitmesugused takistused võivad tõkestada puudega inimesel*

¹ Puuetega inimeste mõiste hõlmab isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline kahjustus, mis võib koostoimel erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnas. PISTS-i sõnastus viitab aga sellele, et takistus peab juba olema ilmnenu või on kindlaks tehtud, et see kindlasti ilmneb. Konventsiooni kohaselt mõistetakse puuet kui faktilist seisundit, mis ei pea olema kolmanda isiku poolt tuvastatud.²

Lisame, et puude mõiste ja sisustamine on EPIKoja vaatest oluline, kuna inimeste jaoks on oluline selgus, terminite samasus ja ühene tõlgendamine. Lisaks liigume järjest enam ka ennetamise ja märkamise suunas, mistõttu on põhjendatud puude käsitus laiemas mõttes. Ka toetab puude laiendavat käsitlust õiguspraktika ja lähenemine, mille kohaselt ei ole puude raskusaste abi saamisel eelduseks, oluline on konkreetse inimese tegelik toimetulek ja abivajadus ning sellele vastava abi pakkumine.

Ettepanek: teeme ettepaneku sõnastada puue PISTS § 2 lg 1 kohaselt selliselt, et asendada sõna “tõkestab“ sõnadega „tõkestab või võib tõkestada“ .

PISTS järgi makstava puudega inimese sotsiaaltoetuse eesmärk

PISTS § 1 lg 2 tuleneb, et PISTS eesmärk on puuetega inimeste iseseisva toimetuleku, sotsiaalse integratsiooni ja võrdsete võimaluste toetamine ning õppimise ja töötamise soodustamine puudest tingitud lisakulude osalise hüvitamise kaudu. PISTS § 6 lg 1 kohaselt makstakse puudega lapse toetust keskmise, raske või sügava puudega lapsele puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks ja rehabilitatsiooniplaanis ettenähtud tegevusteks, välja arvatud ravikindlustuse ja riigieelarve muudest vahenditest finantseeritavateks tegevusteks. PISTS § 7 lg 1 ja lg 2 kohaselt makstakse puudega tööealise inimese toetust igakuiselt puudega tööealisele inimesele puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks, välja arvatud ravikindlustuse ja riigieelarve muudest vahenditest finantseeritavateks tegevusteks. Puudega vanaduspensioniealise inimese toetust makstakse igakuiselt keskmise, raske või sügava puudega vanaduspensioniealisele inimesele puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks ja rehabilitatsiooniplaani olemasolu korral selles ettenähtud tegevusteks, välja arvatud ravikindlustuse ja riigieelarve muudest vahenditest finantseeritavateks tegevusteks.

²Sotsiaalministeerium 2019. Puude määratlemise ja tuvastamise meetodika tööühm.

Samas on nii vaide-kui kohtumenetlustes kinnitatud, et lisakulude hindamist ei toimu *praegusel juhul ei arvestata puude raskusastme tuvastamisel isikule puudest tulenevate lisakuludega, kehtiva seaduse järgi lisakulude olemasolu enam kaalutlusena puude raskusastme tuvastamisel arvesse ei võeta.* SKA on tööealisega seonduvas kohtumenetluses selgitanud, et *2016 aasta metoodika oli erinev ning praegusel juhul ei arvestata puude raskusastme tuvastamisel isikule puudest tulenevate lisakuludega. Kehtiva seaduse järgi on tööealise puudega inimese toetus mõeldud puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks, kui isikul puude raskusaste tuvastatakse. Ehk teisisõnu 01.01.2016 redaktsiooni järgi oli puude raskusastme tuvastamisel üheks kaalutluseks ka lisakulude olemasolu, mida puue inimesele põhjustas, kuid kehtiva seaduse järgi lisakulude olemasolu enam kaalutlusena puude raskusastme tuvastamisel arvesse ei võeta. Lisakulude olemasolu (ntks kulud ravimitele või abivahenditele) ei ole puude raskusastme tuvastamise üheks aluseks nagu see oli varasemalt. Kui puude raskusaste tuvastatakse, siis määratakse puudega tööealise inimese toetus vastavalt tuvastatud puude raskusastmele, mis on ettenähtud puudest tingitud lisakulutuste hüvitamiseks.*

Ebaselge on, kas muutunud käsitus on vastavuses PISTS eesmärgiga ja PISTS- s sätestatud toetuse maksmise eesmärkidega ning milles lisakulud seisnevad (ravimid, abivahendid, transport, kommunikatsioon vms). Erinevates vaidemenetlustes on SKA selgitanud, et nt kulud ravimitele ei ole lisakulu. Samas ei määratle seadus ega rakendusakt lisakulude loetelu ja ebaselge on nt ka olukord, mil inimese kanda jääb ravimite ostmisel teatav omaosalus jms.

Ettepanek: eelneva pinnal on asjakohane vaadata üle kehtiv PISTS toetuste sõnastus erinevate sihtgruppide lõikes. Konkreetne muudatuse sisustamine ja sõnastus võiks selguda EPIKoja ja Sotsiaalministeeriumi koostöös.

PISTS ja SHS muutmised 2024. aastal

Puudega lapse vanuse muutmine

Lisame siia ka PISTS ja SHS muutmisega seonduva arvamuse, mille edastasime Sotsiaalministeeriumile ka rehabilitatsiooniteenuste reformimise VTK tagasisides.

EPIKoja hinnangul on puudega lapse vanuse muutmine ja töövõime ea piiri tõstmine 18nda eluaastani inimese vaatest iseenesest loogiline, kuid inimestel on tekkinud õigustatud ootused

rahalisele toetusele töövõimetoetuse näol, mistõttu on vajalik tegeleda nende inimeste õigustatud ootusega.

Puude ja töövõimeea muutumisel on vaja läbi mõelda erinevate valdkondade lõikes teenuste/toetuste ja muude hüvede saamise õigustatus – näiteks tänase korralduse järgi on 16-aastastel hinnatud töövõimega noortel, kellel on erihoolekandeteenuse vajadus, õigus ennast panna erihoolekandeteenuse järjekorda (sh eelisjärjekorda asenduskoduteenusel olevad lapsed). Olukorras, kus riik ei suuda õigeaegselt tagada äsja täisealiseks saanud inimestele teenuskohta, peab säilima võimalus ennast erihoolekandeteenuste järjekorda panna ka 16-aastastel.

Muudatuste tegemisel on oluline säilitada üleminekuaeg – 14.-15. aastased, kes on saamas töövõimealiseks praeguse korralduse järgi, saavad valiku, kas nad soovivad töövõimet hinnata või jätkata uues süsteemis, kus töövõime hinnatakse alate 18.ndast eluaastast. Kui palju on neid 14-15.aastaseid, keda selline muudatus mõjutaks? Juba tänases süsteemis olevad 16-18. aastased peavad saama töövõimetoetust kuni täisealiseks saamiseni. Mis on need meetmed, mis on plaanitud tulude saamata jäämise riski maandamiseks? Ei saa nõus olla rehabilitatsiooniteenuste reformi VTK-s väljatooduga, et ühe meetmena plaanitakse 2025. aastal sügava puudega laste sotsiaaltoetuse tõstmist, millega seotud muudatused töötatakse välja PISTS jt seaduste muutmise eelnõu käigus 2024.aastal. Nende meetmetes oleme koos Sotsiaalministeeriumi ja EPIKoja võrgustiku liikmetega kokkuleppinud ja nende mõte on pakkuda leevendust mootorsõidukimaksust tuleneva koormusega puudega inimestele ja nende peredele, kellel auto on igapäevaseks hädavajalik liiklemisvahend. **Seega palume mitte ühe kokkuleppe varjus, mis mootorsõidukimaksu eelnõu raames tehtud sai, teiste teemadega seotud muudatusi teha.** Nagu oleme korduvalt erinevatel kohtumistel rõhutanud, siis puudetoetus peab vastama reaalsele kuludele ja vajadustele, mis eeldab ka vastavat põhjalikku analüüsi, mille alusel riik oma kodanikele koostöös huvigruppide esindajatega vajaduspõhiseid ja sobivaid meetmeid disainib ja ellu rakendab. Oluline on pakkuda õigustatud ootusele sobivat üleminekuaega ehk et toetust makstakse nii neile, kes täna juba toetust saavad ja neile, kellel on lähiaastatel selleks õigustatud ootus ehk tänased 14-15.aastased, ja kuni täisealiseks saamiseni.

Lugupidamisega

(digitaalselt allkirjastatud)

Maarja Kraiss-Leosk

Tegevjuht

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Kristi Rekand, kristi.rekand@epikoda.ee, +372 372 6715909

Kristi Käär, kristi.kahar@epikoda.ee, +372 5401 0462

Toompuiestee 10, Tallinn 10137
registrikood 80014660
a/a EE10 0520 3058 4000 SEB pank

tel. 6616629
e-post: epikoda@epikoda.ee
Kodulehekülg: www.epikoda.ee